

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Гончарук Т.І. Методологія конкурентоспроможності: досвід теорії і теорія досвіду: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_TPE/Honcharuk_4.pdf
2. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія /Я.А.Жаліло. – К: НІСД, 2009. – 339 с.
3. Лук'яненко Д.Г. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації та розвитку: Монографія: У 2 т. / Д.Г. Лук'яненко, А.М.Поручник, Л.Л.Антонюк та ін. / За заг. ред.Д.Г. Лук'яненка, А.М.Поручника. – К.: КНЕУ, 2006. – Т II. – 592 с.
4. Семко Т.В., Безугла В.О. Економічна оцінка конкурентоспроможності регіону // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Вип. 214: В 4 т. Том 4. - Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. - С. 863 – 871
5. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации. Учебник. – 2-е изд., испр.и доп. - М.: Изд-во Экспо, 2005. – 544 с.

УДК 339.923(045)

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ УГРУПУВАНЬ

Беззубченко О.А., к.е.н., доцент, Маріупольський державний університет

Беззубченко О.А. Аналіз сучасного стану розвитку основних інтеграційних угруповань

У статті досліджено підходи до визначення сутності поняття «регіон», його характеристик, типів та складових. В статті розглянуто процеси регіональної інтеграції, що втілюються в появі значної кількості різноманітних інтеграційних утворень. Окреслено необхідність дослідження характеру взаємодії різноманітних інтеграційних утворень, оскільки від цього залежатиме формування інтеграційної стратегії розвитку країн в умовах глобальної регіоналізації. Проаналізовано динаміку розвитку зон вільної торгівлі та митних союзів у світовому господарстві; здійснено порівняльну характеристику НАФТА, ЄС, АСЕАН, щодо обсягів експорту та імпорту товарів, послуг та інвестицій. Проаналізовано товарну структуру внутрішньорегіонального експорту ЄС, НАФТА, АСЕАН. Визначено питому вагу АСЕАН, ЄС, НАФТА в світовому ВВП та міжнародній торгівлі.

Ключові слова: інтеграційні процеси, регіон, регіональна інтеграція, глобалізація, ЄС, НАФТА, МЕРКОСУР.

Беззубченко О.А. Анализ современного состояния развития основных интеграционных объединений

В статье исследованы подходы к определению сущности понятия «регион», его характеристик, типов и составляющих. В статье рассмотрены процессы региональной интеграции, которые обуславливают появление значительного количества разнообразных интеграционных объединений. Определена необходимость исследования характера взаимодействия различных интеграционных объединений, как основы для дальнейшего формирования интеграционной стратегии развития стран в условиях глобальной регионализации. Проанализирована динамика развития зон свободной торговли и таможенных союзов в мировом хозяйстве; осуществлена сравнительная характеристика НАФТА, ЕС, АСЕАН, по объемам экспорта и импорта товаров, услуг и инвестиций. Проанализирована товарная структура внутрорегионального экспорта ЕС, НАФТА, АСЕАН. Определен удельный вес АСЕАН, ЕС, НАФТА в мировом ВВП и международной торговле.

Ключевые слова: интеграционные процессы, регион, региональная интеграция, глобализация, ЕС, НАФТА, АСЕАН.

Bezsubchenko O. Analysis of the current state of major integration unions

The article explores approaches to the "region" definition, its characteristics, types and components. The paper examines the regional integration processes, which cause a significant number of integration formations appearance. The necessity to study the nature of different integration structures interaction as a basis for further development of countries integration strategies in terms of global regionalization is outlined. The dynamics of the free trade areas and customs unions development in the world economy is analyzed; comparative characteristics of NAFTA, EU, ASEAN by the volume of exports and imports of goods, services and investments is performed. The commodity structure of EU, NAFTA, ASEAN interregional exports is analyzed. The share of ASEAN, EU, NAFTA in global GDP and international trade is defined.

Key words: integration processes, region, regional integration, globalization, EU, NAFTA, ASEAN.

Актуальність дослідження. Сучасний розвиток системи світових господарських зв'язків значною мірою визначається інтеграційними процесами, які інтенсивно розвиваються у всіх регіонах й обумовлені тим, що проблеми економічної взаємодії, які не вдається врегулювати на глобальному рівні, все частіше вирішуються в рамках регіональної інтеграції. Розвиток економічних зв'язків на основі регіональної інтеграції є характерним для всіх регіонів світового господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження, спрямовані на аналіз регіональної інтеграції, були проведені вітчизняними та зарубіжними вченими, такими як А.Л. Галіуліна, Н.І.Гражевська, І.І.Дахно, Ю.А. Бовтрук, Т. В. Деркач, М.В. Жук, Т.В. Бауліна, Ю.Г. Козак, Д.Г. Лук'яненко, Ю.В. Макогон, В.В. Козик, Л.А. Панкова, Н.Б. Даниленко, О. С. Кучик, Ю.М.Пахомов, Т. Місяць, Ю.Р. Олійник, Н.М. Пархоменко, А.П. Румянцев, Г.Н. Клименко, В.В. Рокоча, Г.В. Ситнік, А.О.Старостіна, О. В.Булатова, А.О.Длігач, Н.В.Богомаз, Л.В. Шкваря та ін.

Виділення невирішеної проблеми. Хоча перелік джерел в питаннях регіональних інтеграційних процесів у вітчизняній літературі досить великий, все ж таки існує необхідність в більш детальному аналізі особливостей регіональної інтеграції країн світу з огляду на те, що сучасна економічна система знаходиться під впливом процесів глобалізації та інтернаціоналізації. Саме тому вивчення цієї теми є дуже актуальним та має науково-практичне значення.

Мета дослідження. Метою роботи є дослідження сучасного стану розвитку основних світових регіональних об'єднань в умовах глобалізації світового господарства.

Викладення основного матеріалу. Однією з найскладніших та дискусійних категорій в сучасній економічній науці є категорія «регіон», адже нараховується близько ста визначень цього поняття. Це зумовлює різноманітність напрямів і методологічних концепцій у сучасних регіональних дослідженнях, унаслідок чого виникають різні погляди щодо розмірів регіону та критеріїв його розмежування [1, с. 2].

Поняття «регіон» походить від латинського слова «regio», що означає «країна», «край», «область» [2]. Кітінг М. визначає регіон як комплексний феномен, який виражається в трьох площинах: територіальній (як проміжний рівень між державою та місцевими громадами), функціональній (як вияв певної культурної та лінгвістичної самобутності) та політичній (як самостійний політичний простір, який визнають інші суб'єкти політичного процесу і в якому ухвалюють та реалізують певні рішення) [3, с.48-49]. В свою чергу, Калитчак Р. виділяє чотири типи регіонів: економічні регіони – території, що можна визначити за допомогою певних економічних характеристик і критеріїв; історичні (етнічні) регіони – території, що можна визначити завдяки наявності людських спільнот, які мають спільні історичні та культурні риси, відмінні від домінуючої культури національної держави; адміністративні регіони – території, що використовують для здійснення певної політики чи врахування певних даних; 4) політичні регіони – території, що відрізняються від інших наявністю

демократично обраного представницького органу, який у свою чергу формує самостійну виконавчу владу, і таким чином усе це дозволяє діяти регіону як незалежному політичному актору [3, с.49]. Вихідним елементом категорії регіон є просторова складова, але й тут немає єдиного підходу. Деякі автори розглядають регіон лише на мікрорівні, тобто визначають його як частину території країни [4-10]. Інші ж вчені не відносять поняття регіону лише до субнаціонального рівня, розуміючи під досліджуваним поняттям певну територію [11-15,8,10,16] або умовно відділений простір [12], який не володіє чіткими кордонами [13]. Отже, сьогодні досі не існує остаточно сформульованого єдиного поняття регіону.

Міжнародному регіону властиві ті ж самі компоненти, що й регіону в цілому, адже, за визначенням Лук'яненка Д., Антонюка Л., Чужикова В., під міжнародним регіоном розуміється група країн, що має спільне географічне положення, подібні природні умови, подібні спеціалізацію та рівень розвитку виробничої та невиробничої сфер [17, с.64].

Сучасне світове господарство має складну ієрархічну структуру. Гудзь П.В. розрізняє такі рівні регіону, як: мега-, мезо-, мета-, макро-, мікро- та міні регіони [17]. Проте в масштабах світового господарства під регіонами слід також розглядати й сукупність декількох країн у вигляді інтеграційного об'єднання [18, с.94-95].

Сучасне світове господарство характеризується зростанням взаємозалежності економік різних країн, збільшенням міжнародного руху товарів, послуг, технологій, капіталів, фінансів, робочої сили, інтенсивним переходом розвинутих країн від замкнених національних господарств до економіки відкритого типу. Отже, розвиток системи світогосподарських зв'язків знаходиться під впливом інтеграційних процесів, які інтенсивно розвиваються в усіх регіонах.

Формування цих стійких виробничо-економічних зв'язків між національними господарствами країн, яке відбувається на основі міжнародного поділу праці, характеризується процесами інтернаціоналізації, тобто переплетенням та об'єднанням економік різних країн, а також корпорацій та компаній, який виявляється у створенні окремими економічними агентами зарубіжних господарських суб'єктів, розширенні їхньої діяльності на міжнародному рівні та у розвитку наднаціональних форм зв'язків на міждержавному рівні [17, с. 29]. Поширення та поглиблення процесів регіональної інтеграції, що підтверджує поява значної кількості різноманітних інтеграційних утворень, стали важливою компонентою глобальної інтеграції, з іншого боку, сам процес регіоналізації набув глобальних ознак, що доводить регіональна спрямованість та збільшення обсягів внутрішньорегіональних потоків товарів, послуг, факторів виробництва. В результаті, в світовій економіці відбувається формування цілісних регіонів, що виступають особливими акторами в системі міжнародних відносин.

Інтеграційні угруповання, які сьогодні існують в світі, знаходяться на різних етапах розвитку, засновані на використанні різних моделей і форм реалізації, а від так виникає унікальна можливість дослідження регіональної компоненти інтеграційного розвитку в якісному різноманітті, що виникає в умовах глобальної інтеграції. Інтенсивний розвиток процесів глобалізації та регіоналізації вимагає дослідження характеру їх взаємодії, оскільки від цього залежатиме формування інтеграційної стратегії розвитку країн в умовах глобальної регіоналізації.

Зараз у світі нараховується більше 20 інтеграційних економічних угруповань. Серед них можна виділити: у Європі – ЄС, у Північній Америці – НАФТА, в Латинській Америці – МЕРКОСУР, в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні – АТЕС, в Азії – АСЕАН та інші. При цьому інтеграційні процеси активно почали розвиватися з другої половини ХХ ст., коли торговельно-економічні відносини між країнами стали більш глибокими, маючи характер довгострокових та включаючи не тільки традиційну торгівлю товарами, а й торгівлю послугами, іноземне інвестування, врегулювання питань інтелектуальної власності та регуляторних режимів. Зазначені тенденції є певним відображенням зростаючої інтеграції у світовому господарстві, що підтверджують дані, наведені на рис. 1.

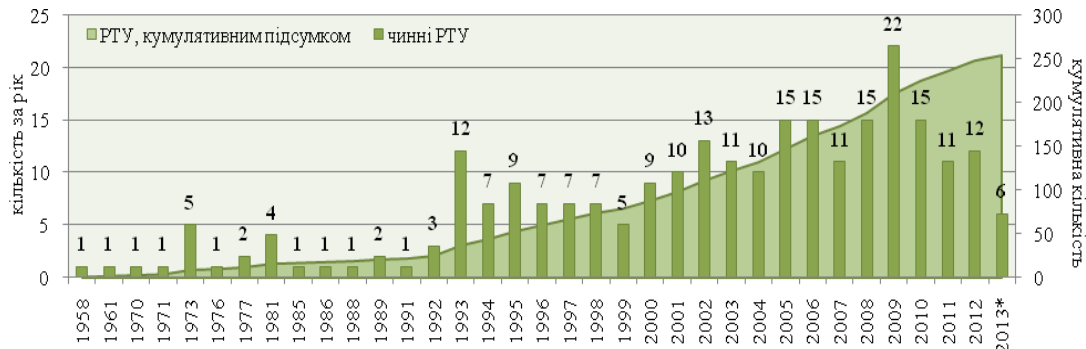

Рис. 1. Динаміка розвитку зон вільної торгівлі та митних союзів у світовому господарстві, кількість (за датою набуття чинності) Так, за період 1948-1994 рр. було заявлено 123 угоди про створення зони вільної торгівлі та митних союзів, які стосувалися торгівлі лише товарами, а за 1995-2012 рр. було нотифіковано більше 300 угод з торгівлі як товарами, так і послугами. За даними ВТО, станом на початок 2013 рр. було нотифіковано 546 регіональних торговельних угод (РТУ), з яких 354 були чинними [19].

Проте, не дивлячись на значну кількість торговельних угод, основна частина міжнародної економічної діяльності припадає на три інтеграційні угруповання: ЄС, НАФТА, АСЕАН, загальна площа яких становить 19% площі Землі, на якій проживає 22,5% населення світу (табл.1), виробляючи 52,6% світового ВВП.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика НАФТА, ЄС, АСЕАН, 2012 р.

	тип інтеграційного об'єднання	кількість країн	площа, млн. км ²	кількість населення, млн. осіб	ВВП на д.н., дол.
ЄС	економічний союз	27	4,3	503,8	32812
НАФТА	зона вільної торгівлі	3	19,5	466,1	39631
АСЕАН	ЗВТ-спільний ринок	10	4,5	598,9	3851

При цьому лише на два інтеграційних угруповання (НАФТА та ЄС) припадає 49,3% світового ВВП, що підтверджують дані, наведені в таблиці 2. Але слід зазначити, що їх частка в світовому виробництві постійно зменшується через зростання економічного потенціалу країн, що розвиваються. Так, хоча у 2000 р. частка НАФТА становила більше третини світового ВВП, у 2012 р. її питома вага у світовому виробництві ВВП складала 26,1. Аналогічна тенденція спостерігається і в ЄС. Незважаючи на те, що за період 1980-2012 рр. зростання ВВП ЄС в абсолютному вимірі становило 4,4 рази (з 3,8 трлн. дол. у 1980 р. до 16,6 трлн. дол. у 2012 р.), їх питома вага в світовому ВВП зменшилась з 31,7 у 1980 р. до 23,3% у 2012 р. На відміну від цих об'єднань показник ВВП АСЕАН демонструє стрімке зростання. За період з 1980 р. її питома вага в світовому виробництві збільшилась з 1,7% до 3,3% у 2012 р.

Обсяг експорту товарів та послуг інтеграційними об'єднаннями світу у абсолютному вимірі характеризуються тенденцією до зростання, хоча відносні показники, що характеризують зміну питомої ваги конкретних інтеграційних об'єднань, дещо відрізняються. Так, у загальному експорті товарів частка АСЕАН, ЄС та НАФТА становить трохи більше половини (51,4%) та за аналізований період

зменшилась на 14,6% за рахунок зменшення питомої ваги НАФТА та ЄС в світовому експорті товарів. Зокрема, частка країн ЄС у світовому експорті скоротилась з 41,5% у 1980 р. до 31,6% у 2012 р., а НАФТА, відповідно, з 15,2 до 12,9%. Однак, на їх долю припадає майже половина світового експорту товарів – 44,6%. Питома вага країн АСЕАН в світовому експорті товарів зросла в 2,1 рази: з 3,5 до 6,8% відповідно.

Таблиця 2

Питома вага АСЕАН, ЄС, НАФТА в світовому ВВП, міжнародній торгівлі товарами та послугами, інвестуванні, % (*2011 р.)

Інтеграційне угруповання	роки				
	1980	1990	2000	2010	2012
ВВП					
АСЕАН	1,70	1,65	1,90	2,99	3,27
ЄС	31,74	32,65	26,20	25,60	23,22
НАФТА	27,55	29,89	35,00	26,94	26,13
Всього по групі	61,00	64,19	63,09	55,53	52,62
ЕКСПОРТ ТОВАРІВ					
АСЕАН	3,51	4,12	6,67	6,87	6,84
ЄС	41,48	44,74	37,98	33,79	31,61
НАФТА	15,19	16,08	19,00	12,85	12,95
Всього по групі	60,18	64,94	63,65	53,51	51,40
ІМПОРТ ТОВАРІВ					
АСЕАН	3,15	4,50	5,72	6,18	6,61
ЄС	45,60	45,05	37,67	34,40	31,52
НАФТА	16,38	18,95	25,30	17,40	17,28
Всього по групі	65,13	68,51	68,69	57,98	55,41
ЕКСПОРТ ПОСЛУГ					
АСЕАН	2,45	3,55	4,53	5,66	6,24
ЄС	54,03	48,73	43,19	43,36	41,57
НАФТА	15,06	21,06	22,54	16,47	16,46
Всього по групі	71,54	73,34	70,26	65,48	64,27
ІМПОРТ ПОСЛУГ					
АСЕАН	3,15	3,29	5,78	6,01	6,59
ЄС	42,18	43,08	41,53	39,93	37,28
НАФТА	12,97	17,86	18,49	14,08	13,53
Всього по групі	58,31	64,23	65,80	60,02	57,40
ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ					
АСЕАН	4,87	6,18	1,62	7,08	7,64*
ЄС	39,35	46,91	49,86	24,31	27,60*
НАФТА	45,90	28,27	28,48	18,49	18,85*
Всього по групі	90,13	81,35	79,96	49,89	54,10*
ПРЯМІ ЗАКОРДОННІ ІНВЕСТИЦІЇ					
АСЕАН	0,76	0,96	0,73	3,04	3,53*
ЄС	42,46	54,07	65,83	33,27	33,16*
НАФТА	45,23	15,09	15,30	24,57	26,86*
Всього по групі	88,44	70,12	81,86	60,88	63,55*

Відносно імпорту товарів слід зазначити, що спостерігається аналогічна тенденція, адже частка інтеграційних об'єднань зменшується протягом аналізованого періоду та у 2012 р. становила 55,4%. При цьому питома вага НАФТА та АСЕАН у світовому імпорті товарів зросла в 1,05 та 2,1 рази відповідно, а ЄС зменшилась на 30%.

Експорт даних інтеграційних об'єднань становить 63,87% світового експорту продовольчих товарів, 30,7% експорту палива та 57,7% експорту промислових товарів. При цьому, якщо абсолютні показники експорту продовольчих товарів НАФТА та ЄС зростають (за аналізований період в 2,5 рази), то відносні показники, які характеризують зміну питомої ваги цих угруповань в світовому експорті відповідного товару, зменшуються, що підтверджують дані, наведені в таблиці 3. Абсолютні показники обсягу експортованих АСЕАН продовольчих товарів зростають більш швидкими темпами (в 4 рази за аналізований період), отже питома вага цього об'єднання в загальносвітовому експорті поступово зростає.

Питома вага НАФТА та АСЕАН в експорті палива за період 1995-2011 рр. залишається відносно незмінною, проте частка ЄС в експорті зазначеного товару зменшується, що можна пояснити тим, що країни ЄС не володіють значними запасами паливно-енергетичних ресурсів, і, навпаки, є значними їх імпортерами.

Таблиця 3

Питома вага АСЕАН, ЄС, НАФТА в експорті товарів, % від світового експорту

інтеграційне угруповання	товар	роки				
		1995	2000	2005	2010	2011
АСЕАН	продовольчі товари	6,97	7,00	6,80	8,93	9,46
	паливо	7,61	6,81	6,22	7,00	7,49
	промислові товари	6,09	6,98	6,38	6,82	6,42
ЄС	продовольчі товари	45,39	42,43	45,33	39,93	40,25
	паливо	16,33	14,29	14,62	13,24	13,61
	промислові товари	43,88	39,90	42,98	38,43	39,08
НАФТА	продовольчі товари	17,29	18,78	14,26	14,85	14,16
	паливо	9,59	9,86	8,88	9,04	9,56
	промислові товари	16,97	20,53	14,89	12,69	12,20

Частка промислових товарів НАФТА та ЄС в загальносвітовому експорті знає низхідної тенденції протягом аналізованого періоду, що можна пояснити, що ці регіональні економічні об'єднання переорієнтуються на експорт послуг (частка послуг в виробництві ВВП країн становить 60-75%), а також зростанням ролі країн, що розвиваються в світовому експорті товарів. Зокрема, частка АСЕАН в

експорту продукції обробної промисловості зростає з 6,05% у 1995 р. до 6,42% у 2011 р. (Частка Китаю складає 15,4% світового експорту промислових товарів.)

Хоча на найбільші регіональні об'єднання доводиться більше половини обсягу світового товарообігу, проте загальна частка трьох регіонів в міжнародній торгівлі більш ніж на половину забезпечується за рахунок внутрішньорегіональної торгівлі. Так, для НАФТА експорт товарів між країнами – учасницями становить 48,25 % від загального експорту країн, що входять до цього інтеграційного угруповання. В ЄС частка внутрішнього експорту між країнами-членами становить 63,7%. В інтеграційних об'єднаннях, до яких входять країни з меншим рівнем економічного розвитку, показник торгівлі безпосередньо всередині об'єднання є меншим: для країн АСЕАН зазначений показник становить 25,1%. Відносно товарної структури внутрішньорегіональної торгівлі слід зазначити, що важливим фактором є те, що частка промислових товарів перевищує у внутрішньорегіональній торгівлі частку інших груп товарів: для НАФТА питома вага цієї групи товарів у внутрішньорегіональному експорті становить 65,9%, для ЄС – 73,05%, АСЕАН – 57,28%, що підтверджують дані, наведені на рисунку 2.

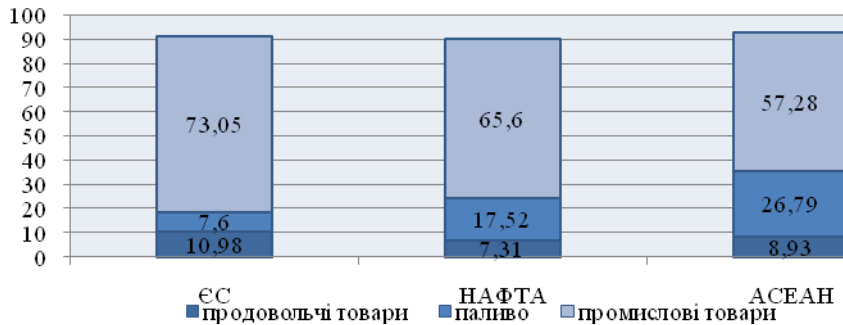

Рис. 2 Товарна структура внутрішньорегіонального експорту ЄС, НАФТА, АСЕАН у 2011 р., %

В торгівлі послугами спостерігається аналогічна тенденція, що й в торгівлі товарами: відбувається поступове зменшення частки регіональних економічних об'єднань в світовій торгівлі послугами, і станом на 2012 р. питома вага НАФТА, ЄС та АСЕАН у загальносвітовому експорті послуг становила 64,3%, в імпорті – 57,4%.

Слід зазначити, що експорт та імпорт послуг країнами-членами НАФТА за аналізований період збільшилися в 12,2 та 9,9 разів відповідно, а частка об'єднання в світовій торгівлі послугами зростає з 0,28 та 0,13% і в 2012 р. становила 16,46% в експорті та 13,53% в імпорті, хоча в 2000 р. питома вага країн НАФТА складала майже п'яту частину загальносвітової торгівлі послугами. Лідуюче положення НАФТА в торгівлі послугами забезпечується тим, що до складу даного об'єднання входять США - найбільші світові експортери та імпортери послуг. Обсяги торгівлі послугами ЄС в абсолютному вимірі збільшилися в 8,5 разів (з 213,8 млрд. дол. у 1980 р. до 1838,9 млрд. дол. у 2012 р.), проте питома вага об'єднання у світовому експорті та імпорті послуг поступово зменшується (відповідно, з 54,03 до 41,57% та 42,18 до 37,28%). Не дивлячись на це, НАФТА та ЄС залишаються найбільшими експортерами, на їх частку припадає більше половини світової торгівлі послуг. Обсяг торгівлі АСЕАН характеризується позитивною динамікою як в абсолютних, так і відносних показниках. Питома вага угруповання у світовій торгівлі послугами збільшилась майже в 2,5 рази і становить 6,24% світового експорту та 6,6% імпорту світу.

Поглиблення конкурентної боротьби за залучення іноземних інвестицій, в тому числі з боку країн, що розвиваються, і які мають найвищі темпи економічного зростання у світовій економіці, вплинуло на те, що питома вага зазначених інтеграційних об'єднань в обсязі залучених інвестицій зменшується, хоча й складає понад 50% від загального обсягу [17, с. 148]. В 2011 р. з 1,524 млрд. дол. загального обсягу світових ПІІ на частку зазначених об'єднань припадало 54,7%, в тому числі ЄС – 27,6%, НАФТА – 18,9%, АСЕАН – 7,6%.

Отже, у світі нараховується більше 20 інтеграційних економічних угруповань, проте основна частина міжнародної економічної діяльності припадає на три інтеграційних об'єднання: ЄС, НАФТА, АСЕАН. Але лише на два регіональних економічних угруповань (НАФТА та ЄС) припадає майже половина світового ВВП, торгівлі товарами та послугами, іноземного інвестування. При цьому країни НАФТА є лідерами за обсягами виробництва ВВП, займають перше місце в світі за площею території, друге - за кількістю населення, обсягами експорту та імпорту товарів та послуг, за залученням та наданням інвестицій.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Міненкова П.В. Феномен політичного регіоналізму в контексті збалансування регіональних і державних інтересів: [Електронний ресурс]/ П.В. Міненкова. – Режим доступу до статті: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Minenkova.pdf>
2. Романова Т.В. Теоретичні підходи до розуміння сутності поняття «регіон»: [Електронний ресурс]/ Т.В.Романова. – Режим доступу о статті: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1053>
3. Топалова Е.Х. До питання про визначення сутності поняття “ регіон ”: [Електронний ресурс]/ Топалова Е.Х. – Режим доступу до статті: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Аpdup/2010_2/2-3-5.pdf
4. Балабанов К.В. Особливості розвитку інтеграційних процесів на субрегіональному рівні (на прикладі Чорноморського економічного співробітництва) : [Електронний ресурс]/ Костянтин Васильович Балабанов . – Режим доступу до статті: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2009_1/024.pdf
5. Галіулліна А.Л. Сутність та принципи процесів міжнародної економічної глобалізації та інтеграції: [Електронний ресурс]/ А.Л. Галіулліна. – Режим доступу до статті: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2012_2/082.pdf
6. Гукало О.Г. Міжнародна економіка: Навчальний посібник/ О.Г. Гукало. – К.: «Хай-Тек Прес», 2007. – 368с.
7. Дронь Ю.П. Категорія «регіон»: сутність і напрями дослідження: [Електронний ресурс]/ Ю.П. Дронь. – Режим доступу до статті: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/17081/1/8.pdf>
8. Киреев А.П. Международная экономика: [Учеб. пособ. для вузов]/ А.П.Киреев. - М.: «Международные отношения», 1997. - 416 с.
9. Книш Я.В. Генезис сутності та змісту поняття «регіон» як економічної категорії: [Електронний ресурс]/ Я.В. Книш. – Режим доступу до статті: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=800>
10. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини: [Навч.посіб.]/ В.В. Козик, Л.А. Панкова, Н.Б. Даниленко.– К.: Знання-прес, 2002. – 406 с.
11. Гражевська Н.І. Економічні системи епохи глобальних змін: [Монографія]/ Н.І.Гражевська. – К.:Знання, 2008. – 431 с.
12. Гудима Р.Р. Новітні підходи до визначення поняття «регіон» та окремих концепцій його розвитку»: [Електронний ресурс]/ Р.Р. Гудима. – Режим доступу до статті: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nvbdfa/2011_1/hudyma.pdf
13. Гурова И.П. Измерение глобальной и региональной торговой интеграции/ И.П.Гурова// Евразийская экономическая интеграция. – 2009. - №3(4). – С.60-73.
14. Дахно І.І. Міжнародна економіка: [Навч.посіб.]/ І.І.Дахно, Ю.А. Бовтрук. – К.: МАУП, 2002. – 216 с.
15. Деркач Т.В. Особливості економічної інтеграції країн-членів НАФТА: [Електронний ресурс]/ Т. В. Деркач. – Режим доступу до статті:

http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/2010_4/4_5.pdf

16. Ломакин В.К. Мировая экономика: [Учебник для вузов]/ В.К.Ломакин. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. - 735 с.

17. Булатова О.В. Регіональна складова глобальних інтеграційних процесів: [монографія] /Олена Валеріївна Булатова. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 386 с.

18. Булатова О.В. Визначення регіонів у міжнародній економіці: теоретико-методологічний підхід: [Електронний ресурс]/ Олена Валеріївна Булатова. – Режим доступу до статті: http://archive.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/Vchnu_Ekon/2010_3_2/094-097.pdf

19. The Regional Trade Agreements Information System: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до веб-сайту: <http://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx>

УДК 334.716:005.2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ КОРПОРАТИВНИХ КЛІЄНТІВ

Беспята М.М., к.е.н., доцент кафедри маркетингу Донецького національного університету (Україна)

Беспята М.М. Методологічні засади маркетингового управління стратегічним розвитком підприємств на ринку корпоративних клієнтів

У статті досліджено теоретичні положення маркетингового управління стратегічним розвитком підприємства на ринку корпоративного обслуговування. Встановлено пріоритети формування маркетингових стратегій управління розвитком підприємств, що визначається взаємним погодженням принципів та інструментів управління, розроблених у рамках трьох домінуючих підходів - процесного, системного та ситуаційного концептуальних положень стратегічного маркетингу. Відокремлено новітні технології, які перебувають у стадії формування, а саме аналіз розривів, під яким розуміють розгляд невідповідностей між основними змінними стратегічного менеджменту. Обґрунтовано використання стратегії ведення бізнесу в рамках концепції розвитку взаємовідносин у системі «Підприємство – клієнт».

Ключові слова: маркетингове управління розвитком, ринок корпоративного обслуговування, управління змінами, CRM-стратегія, маркетингова стратегія корпоративного обслуговування, стратегічні розриви.

Беспятая М.Н. Методологические принципы маркетингового управления стратегическим развитием предприятий на рынке корпоративных клиентов

В статье исследованы теоретические положения маркетингового управления стратегическим развитием предприятия на рынке корпоративного обслуживания. Установлены приоритеты формирования маркетинговых стратегий управления развитием предприятий, определяющиеся взаимным согласованием принципов и инструментов управления, разработанных в рамках трех доминирующих подходов - процессного, системного и ситуационного концептуальных положений стратегического маркетинга. Выделены новейшие технологии, которые находятся в стадии формирования, а именно анализ разрывов, под которым понимают рассмотрение несоответствий между основными переменными стратегического менеджмента. Обосновано использование стратегии ведения бизнеса в рамках концепции развития взаимоотношений в системе "Предприятие - клиент".

Ключевые слова: маркетинговое управление развитием, рынок корпоративного обслуживания, управления изменениями, CRM-стратегия, маркетинговая стратегия корпоративного обслуживания, стратегические разрывы.

Bespyata M.M. Methodological principles of marketing management by strategic development of enterprises at the market of corporate clients

In the article theoretical positions of marketing management are investigational by strategic development of enterprise at the market of corporate service. Priorities of forming of marketing strategies of management are set by development of enterprises, that is determined by the mutual concordance of principles and management instruments worked out within the framework of three dominant approaches system and situational conceptual positions of the strategic marketing. The newest approaches that are in the stage of forming are distinguished, namely analysis of breaks, under that understand consideration of disparities between the basic variables of strategic management. The use of strategy of doing business is reasonable within the framework of conception of development of mutual relations in the system "Enterprise is a client".

Keywords: marketing management by development, market of corporate service, managements by changes, CRM is strategy, marketing strategy of corporate service, strategic breaks.

Постановка проблеми. Високий рівень забезпечення організаційної культури керівників та персоналу сучасних підприємств неможливий без відповідного сервісного обслуговування корпоративних клієнтів. В умовах ринкової економіки, збільшення ролі конкуренції, виживання та розвиток підприємств ускладнюється відсутністю ефективних маркетингових стратегій.

Значення стратегій розвитку зростає у зв'язку зі зміною ринкових умов, у тому числі й таких, як посилення конкуренції, зниження цін, розширення напрямків спеціалізації. Відтак, основними принципами вибору стратегій повинна бути багатоплановість підходів, концентрація на цілях, гнучкість, адаптованість і оптимальність організаційної структури фірми, системи її планування і контролю діяльності.

Актуальність дослідження полягає у тому, що ефективна підприємницька діяльність в економіці України можлива лише при масштабному застосуванні в управлінні системи сучасних методів і підходів. Будь-яке підприємство, в тому числі й сервісне, що прагне до прибуткового розвитку в умовах ринкової економіки, має подбати про організацію ретельного аналізу стану і можливо більш точного прогнозування ситуації, в якій буде здійснюватися підприємницька діяльність, тобто, здійснювати постійний контроль і планування (прогнозування) сукупності чинників і показників, що визначають стратегічний напрямок маркетингової діяльності. Підвищення точності, обґрунтованості при визначенні маркетингової стратегії призводить до зниження невизначеності в прийнятті управлінських господарських рішень, до зменшення збитків у підприємницькій діяльності та збільшення прибутку.

Однією з найбільш важливих та значущих стратегій функціонування і розвитку підприємства є стратегія маркетингу. Розвиток останньої припускає посилення уваги в ряді напрямків маркетингової діяльності підприємства – систематичному і комплексному дослідженні чинників ринку; прогнозуванні ситуації на ньому; здійсненні гнучкої товарної і цінової політики у відносинах конкурентів і покупців; запровадженні скоординованих комунікаційних і постачальницьких дій; удосконаленні управління і контролю маркетингових заходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В якості концептуальних методологічних засад даного дослідження виступають наукові праці закордонних та вітчизняних маркетологів та економістів з питань стратегічного розвитку сервісного обслуговування корпоративних клієнтів, а саме Асселя Г., Беррі Л., Боуена Д., Герасимчука В.Г., Гитомера Дж, Гослінга Д., Гренрооса К., Джоунза Г., Зав'ялова П.С., Котлера Ф., Лавлока К., Манна І., Маркова В.Д., Мейкена Дж., Муромкіної І. та ін. Однак, слід відзначити, що за останні роки деяким маркетинговим аспектам корпоративного обслуговування не приділено необхідної уваги, що викликає необхідність розробки